

לעילוי נשמת  
שלום בן משה

# התנ"ך עם מפרשים, מסודרים ומנוקדים

The Tanach with commentaries, Organized and Vowelized

ספר דניאל  
גליון ז'

## דניאל פרק ז'

**א** במראות המוח שכראש. באדיון חלמא כתב ראש  
מלין אמר - אז כתב לעצמו לזכרון את כל דברי  
החלום, אבל לזולתו אמר רק ראשית הדברים ולא  
כולם.

**ב** ענה דניאל ואמר תזה הנית בתוני עם  
ליליא וארו ארבע רוחי שמלא מגיתון לימא רבא:

**מצודת ציון:** וארו - כמו ואלו, רוצה לומר: והנה.  
מגיתון - ענינו יציאה, כמו (תהילים כ"ב): "גחי מבטון".

**מצודת דוד:** ענה דניאל ואמר - הרים קול ואמר,  
ולא ספר הכל כי אם ראש מילין אמר לבני דורו. תזה  
הנית בתוני עם ליליא - רואה הייתי במראה עם  
שינת הלילה, רוצה לומר: בעת השינה. וארו ארבע  
רוחי שמלא מגיתון לימא רבא - רוצה לומר: והנה  
בארבע רוחות השמים מנשבות רוחות ויוצאות  
ממקומן אל הים הגדול.

**ג** וארבע מינו רברבו סלקו מו-ימא שגנו דא  
מורדא:

**מצודת דוד:** וארבע מינו רברבו סלקו מו-ימא  
וגוי - ארבע חיות גדולות עולות מן הים, והיו  
משונים במראהם זה מזה.

**ד** קדמיתא כאריה וגפיו דיינשר לה תזה  
הנית עד דיימריטו גפיה גפה ונטילת מו-ארעא  
ועל-רגליו פאגש הקימת ולבב אגש יתיב לה:

**מצודת ציון:** מריטו - תלשו, כמו (עזרא ט"ג):  
"ואמרטה משער ראשי".

**מצודת דוד:** קדמיתא כאריה וגפיו דיינשר לה -  
הראשונה תארה כאריה, ולה כנפים כשל נשר. תזה  
הנית עד דיימריטו גפיה ונטילת מו-ארעא - רואה  
הייתי עומדת על עמדה, עד אשר נתלשו כנפיה  
ונשאת מן הארץ ממקום איתן וחוזק מעמדה בעזר  
טיסת כנפיה, שהנה להועיל לבל תפול: ועל רגליו  
פאגש הקימת - ועמדה על רגליה לבד כבן אדם, כי  
מעתה לא היה לה עוד עזר מטסת הכנפים לעמוד  
בחוזק רב. ולבב אגש יתיב לה - ונתן לה לבב בן  
אדם שאין לו לב אמיץ כלב האריה. והוא מרמז על  
בבל, שנאמר בנבוכדנצר (ירמיה ד':): "עלה אריה

## דניאל פרק ו' - ז'

**א** באדיון דרנוש מלכא כתב לכל-עממא  
אמא ולשניא דידארין דיינרין בכל-ארעא  
שלמכוו ישגא:

**מצודת דוד:** באדיון דרנוש מלכא וגוי - אז כתב  
דריוש לכל העכו"ם, וכן כתב: לכל עממיא וכו' אשר  
שוכנים בכל הארץ, שלומכם יתרבה.

**ב** מן-קדמי שים טעם די ו בכל-שלטון  
מלכותי להון זאעין זיעין ודחליו מו-קדם אלהה  
די-דניאל דיי-הוא ו אלהה חיא וקים לעלמין  
ומלכותה דיי-לא תתחבל ושלטנה עד-סופא:

**מצודת דוד:** מן קדמי שים טעם וגוי - מלפני  
הושם גורת אומר, אשר בכל ממשלת מלכותי יהיו  
חרדים ומתפחדים מלפני האלהים של דניאל, אשר  
הוא אלהים חי וקיים לעולם, ומלכותו היא מלכות  
אשר לא תושחת, וממשלתו עד סוף ימי עולם.

**ג** משינב ומצל ועבל אתיו ותמהיו בשמיא  
ובארעא די שינב לדניאל מו-יד ארנותא:

**מצודת דוד:** משינב ומצל וגוי - מפלט ומציל,  
ועושה אותות ודבריו תמוהים בשמים ובארץ, אשר  
הציל את דניאל מיד האריות.

**ד** ודניאל דנה הצלח במלכות דרנוש  
ובמלכות פורש פרסיא פרוסא:

**מצודת דוד:** ודניאל דנה הצלח במלכות דרנוש  
וגוי - ודניאל זה הצליח למשול ממשל רב בימי  
מלכות דריוש, ובתחילת ימי מלכות כורש הפרסי,  
אבל לאחר זה פירש עצמו מעבודת המלך, ומנה את  
זרובבל תחתיו, וכמו שכתוב למעלה.

**א** בשנת תזה לבלאשצר מלך בבל דניאל  
חלם תזה ותוני ראשה עלי-משפכה באדיון חלמא  
כתב ראש מלין אמר:

**מצודת דוד:** בשנת תזה לבלאשצר - בשנה האחת  
לבלשאצר. דניאל חלם תזה - ראה דניאל חלום.  
ותוני ראשה על משפכה - בהיותו ישן על משכבו,  
והוא כפל ענין במילות שונות, כי החלום באה

**דניאל**  
פרק ז'

מִסִּבְכוֹ, וּאֶף עָלָיו נֹאמַר (יחזקאל י"ז:א) "הַנְּשָׁר הַגָּדוֹל", וסופה עדי אובד.

**ה** וְאָרְו חַיְוֹה אַחְרֵי תַנְיָנָה דְמִיָּה לְדָב וְלִשְׁטָרִי־חַד הַקָּמֵת וּתְלַת עֲלַעֲוֵי בְּפִמָּה בֵּין שְׁנֵיה שְׁנָה וְכֹן אֲמַרְיוּ לֵיה קוּמִי אֲכָלִי בֶּשֶׂר שְׂגִיָּא:

**מצודת ציון:** וְלִשְׁטָר - "צֹלַע" תירגם אוקלוס "סִטָּר".

**מצודת דוד:** וְאָרְו חַיְוֹה אַחְרֵי תַנְיָנָה דְמִיָּה לְדָב וגו' - והנה חיה אחרת שניה לה דמתה לדוב, וזמן מה הועמדה לצד אחד, ושלושה צלעות בפיה בין שניה, וכן אמרו לה: קומי אכלי בשר הרבה. והוא מרמז על מלכות פרס שאוכלים ושותים כדוב, ומסורבלים בבשר כדוב. ומה שהקימת לסטר חד הוא לרמז שלא תמשול בממשל רב מיד אחר מפלת בבל, ורק בארצה תמשול משך השנה אשר משלה מדי אחר בבל וקודם לה. ותלת עלעין ירמז על שלשת המלכים אשר תעמיד, והם כורש ואחשורוש ודריוש שבנה הבית. ובשר שגיא ירמוז על רב העושר, כמו שנאמר בכורש (ישעיה מ"ג:ג) "וְנִתְתִי לָךְ אוֹצְרוֹת הַשָּׁף וּמִטְמֵנִי מִסְתָּרִים".

**ו** בְּאַתֵּר דְּנָה תַזְנָה הָיִית וְאָרְו אַחְרֵי כְּנִמְר וְלֵיה גַּפִּין אַרְבַּע דִּי־עוֹף עַל־גַּבֵּיה וְאַרְבַּעָה רֵאשִׁי לַחַיּוֹתָא וְשִׁלְטוֹן יְהִיב לֵיה:

**מצודת ציון:** בְּאַתֵּר - כמו "בְּתֵר" בלא אל"ף.

**מצודת דוד:** בְּאַתֵּר דְּנָה תַזְנָה הָיִית וגו' - אחר זה רואה הייתי, והנה אחרת עולה כנמר, ועל גופה ארבע כנפים כשל עוף, וארבע ראשים היו לחיה ההיא, וממשלה ניתן לה. והוא מרמז על מלכות יון על שם שגזרו גזרות על ישראל משונות זה מזה כנמר הזה המנומר בחברבורות. וגפין ארבע וארבעה ראשין ירמזו שאתרי מות אלכסנדרוס מלך מוקדון מלך יון נחלקה מלכותו לארבע מלכיות, והם רומא ומצרים וארץ ישראל ופרס.

**ז** בְּאַתֵּר דְּנָה תַזְנָה הָיִית בְּחַזְוֵי לִילִיָּא וְאָרְו חַיְוֹה רַב־עֵצָה דְחִילָה וְאִימְתָנִי וְתַקִּיפָא נִתְיָרָה וְשִׁנּוּ דִי־פְרָזְלָה לֵיה רַבְרָבֹן אֲכָלָה וּמִדְּקָה וּשְׂאָרָא בְּרַגְלֵיה רַפְסָה וְהִיא מְשֻׁנָּה מִן־כָּל־חַיּוֹתָא דִּי קִדְמָה וְקִרְגִּין עֶשְׂרָה לֵיה:

**מצודת ציון:** רַפְסָה - רמסה, כמו (תהילים ס"ח:לא) "מִתְרַפֵּס בְּרַצֵּי כֶסֶף".

**מצודת דוד:** בְּאַתֵּר דְּנָה תַזְנָה הָיִית בְּחַזְוֵי לִילִיָּא וגו' - אחר זה רואה הייתי במראה שינת הלילה, והנה עולה חיה הרביעית נוראה ובעלת אימה, ולה חוזק

**דניאל**  
פרק ז'

יתירה ומרובה, ולה שינים של ברזל והמה גדולות, ואכלה ושחקה הדק, והנשאר רמסה ודרכה ברגלה. **וְהִיא מְשֻׁנָּה מִן כָּל חַיּוֹת אֲשֶׁר עָלוּ לַפְּנִיָּה**, והיא היתה משונה מן כל החיות אשר עלו לפניה, ועל כי לא מצא לה דמיון בכל החיות שבעולם, לזה לא אמר למה היתה דומה כמו שאמר בשלש הראשונות, ואך אמר שהיתה משונה מהן. **וְקִרְגִּין עֶשְׂרָה לֵיה** - והיה לה עשר קרנות בראשה.

**ח** מִשְׁתַּפֵּל הָיִית בְּקִרְנֵיָּא וְאָלוּ קָרוּ אַחְרֵי זַעֲרִיָּה סִלְקַת בִּינֵיהוּן וְתְלַת מוֹרְקִרְנֵיָּא קְדָמֵיתָא אֲתַעְקְרוּ אֲתַעְקְרָה מִן־קִדְמִיָּה מוֹרְקִדְמָה וְאָלוּ עֵינָיו כְּעֵינֵי אִנְשָׂא בְּקִרְנֵיָּא דָּא וּפָם מִמְלַל רַבְרָבֹן:

**מצודת דוד:** מִשְׁתַּפֵּל הָיִית בְּקִרְנֵיָּא וגו' - מתבונן הייתי בהקרנות, והנה קרן אחרת קטנה עלה ביניהם, ושלוש מן הקרנות הראשונות נעקרו מלפניה. **וְאָלוּ עֵינָיו כְּעֵינֵי אִנְשָׂא בְּקִרְנֵיָּא דָּא וּפָם מִמְלַל רַבְרָבֹן** - והנה עינים כעיני אדם היה בקרן זה, ואף פה מדבר דברים גדולים ונפלאים. והוא מרמז על מלכות ישמעאל החזקה עד למאוד, ומושללת זמן רב ומעבדת בפרך. וקרנין עשר ירמוז כי תשפוט מלכות ישמעאל ברוב הישוב, ובהם עשר מלכיות אדירים, והם בראשן ואצפהן וחלימן ומיכה ומצרים ואפריקי ומלכות ישמעאל שוכני אוהלים ופלשתים ואלברבר וכוש. וקרן זעירה ירמוז על הדבר העתיד להיות סמוך לביאת הגואל, כי תצא עם ממזרח ותשוב לתורת ישמעאל, ותשחית מהם שלש מלכיות, והמלך מהעם הבא ממזרח יהיה חכם ונבון, ומדבר נפלאות מול המקום.

**ט** תַזְנָה הָיִית עַד דִּי כְּרִסְנוֹן רַמְיוּ וְעַתִּיק יוּמִין יִתֵּב לְבוּשָׁה וּכְתִלְג חֲזָר וּשְׂעָר רֵאשִׁיה כְּעִמְרָה נָקֵא כְּרִסְנִיה שְׂבָבִין דִּי־נֹר גִּלְגֻלוֹהִי נֹר דְּלָק:

**מצודת ציון:** וְעַתִּיק - ענינו מיושן, כמו (דברי הימים א ד:כב) "וְהַדְּבָרִים עַתִּיקִים".

**מצודת דוד:** תַזְנָה הָיִית עַד דִּי כְּרִסְנוֹן רַמְיוּ וגו' - רואה הייתי כל זאת עד אשר הושלך והושם כסא, וזקן מיושן בימים ישב על הכסא, ולבושו היה לבן כשלג, ושער ראשו היה כצמר נקי. **כְּרִסְנִיה שְׂבָבִין דִּי נֹר גִּלְגֻלוֹהִי נֹר דְּלָק** - כסא היה ניצוצות של אש, גלגלי הכסא היה אש בוער.

**י** נָהַר דִּי־נֹר נִגְד וְנִפְלַ מִן־קִדְמוֹהִי אֲלָף אלפים אֲלַפִּין יִשְׁמְשׁוּנָה וְרַבּוּ רַבּוּן רַבּוּן קִדְמוֹהִי יְקוּמוּן דִּינָא יִתֵּב וּסְפָרְיוּ פְתִיחוּ:

**מצודת ציון:** וְרַבּוּ - הוא עשרת אלפים.

## דניאל

פרק ז'

**מצודת דוד:** נהר די גור נגד ונפק מן קדמוהי וגוי' - נחל של אש היה נמשך ויוצא מלפניו, אלף פעם אלף ישרתו אותו, ורבוא פעם רבוא יעמדו לפניו. **דינא יתב וספרין פתיחו** - עדת המשפט היה יושב, ולפניהם ספרים פתוחים. וזהו כי ראה את השכינה בדמות זקן להורות שהוא מלא רחמים, ולבושיה כתלג לרמוז כי ילבין עון עמו, ושער ראשה כעמר נקי לרמוז שינקה אותם מפשעם, והבית דין של מעלה ישבו למשפט, ולפניהם ספרי הזכרונות ממעשה בני אדם.

**צו** **תנה הוית באדון מן קל מליא רברבתא די קרנא ממללה תנה הוית עד די קטילת חיותא והובד גשמה ויהיבת ליקדת אשא:**

**מצודת דוד:** תנה הוית באדון מן קל מליא רברבתא די קרנא ממללה - רואה הייתי אז מחמת קול דברי הגדולות אשר דברה הקרן הקטנה. תנה הוית עד די קטילת חיותא וגוי' - רואה הייתי עד אשר בעבור זה נהרגה החיה ונאבד גופה, ונתנה לשריפת אש.

**כ** **ושאר חיותא העדיו שלטנהון וארקה בחייו ויהיבת להון עד זמן ועדו:**

**מצודת ציון:** וארקה - ענינו המתנה ואריכת זמן. **זמן ועדו** - הם שמות נרדפים, וכן (דניאל י"ב:ב) "אדמת עפר".

**מצודת דוד:** ושאר חיותא - ושאר החיות הם שלש הראשונות. **העדיו שלטנהון וארקה בחייו ויהיבת להון עד זמן ועדו** - הוסר ממשלתם, והמתנת זמן להשאר בחיים ניתן להם עד זמן ועדו, ורוצה לומר: עד עת קבוע. וירמוז אשר בעבור דברי מלך המזרח יאבד המקום כל מלכות ישמעאל, ושאר מלכות הגוים יוסר ממשלתם כל אחד בזמנו, אבל ישארו בחיים עד בואם למלחמה עם גוג מלך המגוג, ואז יפלו בנופלים.

**כ** **תנה הוית בחייו ליליא וארו עם עניי שמליא פבר אנש אתה הוא ועד עתיק יומיא מטה וקדמוהי הקרבוהי:**

**מצודת דוד:** תנה הוית בחייו ליליא וגוי' - רואה הייתי במראות שינת הלילה, והנה עם עניי השמים היה בא כדמות בן אדם, ועל מלך המשיח ירמוז. **ועד עתיק יומיא מטה וקדמוהי הקרבוהי** - והגיע עד הזקן המיושן בימים, והקריבו אותו לפניו.

**ד** **ולא יהב שלטון ויקר ומלכו וכל עממיא אמנא ולשניא לה יפלתון שלטנה שלטון עלם**

## דניאל

פרק ז'

**דינא יעדה ומלכותה דינא תתחבל:**

**מצודת דוד:** ולא יהב שלטון ויקר ומלכו וגוי' - ונתן לו הממשלה והכבוד והמלוכה, וכל הגוים יעבדו לו. **שלטנה שלטון עלם די לא יעדה וגוי'** - ממשלתו תהיה ממשלת עולם אשר לא תסור, ומלכותו תהיה נצחי אשר לא תושחת.

**טו** **אתפרית רוחי אנה דניאל בגו נדנה וחינו ראשי יבהלני:**

**מצודת ציון:** נדנה - ענינו תיק ונרתיק, כמו (דברי הימים א' כ"א:כז) "וישב חרבון אל נדנה".

**מצודת דוד:** אתפרית רוחי אנה דניאל בגו נדנה - ואני דניאל נכרתה רוחי בתוך חיקה, רוצה לומר: בתוך הגוף, כאומר: עם כי לא יצאה, מכל מקום נכרתה במקומה, והוא מלשון גוזמא והפלגה. **וחינו ראשי יבהלני** - מראית ראשי הבהיל אותי.

**טז** **קרבת עלי חד מן קאמיא ויציבא אבעא מגה על פלי דנה ואמר לי ופשר מליא יהודעני:**

**מצודת דוד:** קרבת על חד מן קאמיא - קרבותי אל אחד מן העומדים, הם מלאכי מעלה שאין בהם ישיבה. **ויציבא אבעא מגה על כל דנה וגוי'** - בקשתי ממנו פתרון האמת על כל זאת, ואמר לי והודיע לי פתרון הדברים, והוא כפל ענין במילות שונות.

**יז** **אליו חיותא רברבתא די אנין ארבע ארבעה מלכין יקומו מן ארעא:**

**מצודת דוד:** אליו חיותא רברבתא וגוי' - אלה החיות הגדולות אשר המה במספר ארבע, הפתרון הוא אשר ארבעה מלכים יעמדו מן הארץ.

**יח** **ויקבלון מלכותא קדישי עליוני ויחנסון מלכותא עד עלמא ועד עלם עלמא:**

**מצודת דוד:** ויקבלון מלכותא קדישי עליוני - אחר זה יקחו המלוכה קדושי עליונים, הם ישראל עליונים במעלה. **ויחנסון מלכותא עד עלמא וגוי'** - ינחלו המלוכה עד עולם, וחזר ופירש עד עלם עלמא, ורוצה לומר: עד עולם ממש, כי לפעמים יאמר עולם על זמן ארוך, כמו (שמות כ"א:ו) "ועבדו לעלם".

**יט** **אליו צבית ליצבא על חיותא רביעיתא די יתנה שניה מן כלהון מן פלהון דחילה יתירה שניה שנה די פרוזל וטפריה וטפריה די נחש אכלה מדקה ושאר ברגליה ברגלה רפסה:**

**דניאל**  
פרק ז'

הארץ, ותרוש אותה ותשחק אותה הדק.

**כד** וקרנניא עשר מנה מלכותא עשרה מלכין יקמיו ואחרו יקום אחריהו והוא ישנא מן קדמא ותלתה מלכין יהשפל:

**מצודת דוד:** וקרנניא עשר מנה מלכותא עשרה מלכין יקמיו - עשרת הקרנים ירמזו אשר מן המלכות ההיא יעמדו עשר מלכים, רוצה לומר: במלכות ישמעאל יהיו עשר מלכות, הם הנזכרים למעלה. ואחרו יקום אחריהו וגוי' - הקרן הזעירה יורה אשר מלך אחר יעמוד אחריהם, והוא יהיה משונה מן הראשונים, וישפיל מהם שלשה מלכים.

**כה** ומליו לצד עליא עלאה ימלל ולקדישי עליוניו יבלא ויספר להשניה זמניו ודת ויתנהבון בידה עד עין ועדניו ופלג עדן:

**מצודת ציון:** יבלא - מלשון בליה והפסד. ויספר - ענינו מחשבה, ובדברי רבותינו ז"ל "סברוהו רבנן". עדן - כן התרגום של "עת" ושל "שנה".

**מצודת דוד:** ומליו לצד עלאה ימלל ולקדישי עליוניו יבלא - והוא ידבר דברי חרוף מול העליון, ואת ישראל קדישי עליונים ישחית, כי רוב בני הגולה המה במלכות ישמעאל. ויספר להשניה זמניו ודת וגוי' - ויחשב לשנות מישראל זמן המועדים ומשפט התורה, ויהיו מסורים בידו עד עת, וחוזר ומפרש כמה היא העת, ואמר שהעת יהיה עדן ועדניו ופלג עדן, רוצה לומר: שתי שנים וחצי שנה יהיו מסורים בידו.

**כז** ודינא יתב ושלטנה יהעלוו להשמדה ולהובדה עד סופא:

**מצודת דוד:** ודינא יתב וגוי' - ואחר זה ישב עדת המשפט, ויסירו ממשלתו להשמידו ולהאבידו עד סופו ותכליתו.

**דניאל**  
פרק ז'

**מצודת דוד:** אדיו צבית ליצבא וגוי' - אז חפצתי לדעת אמיתת הפתרון על החיה הרביעית, אשר היתה משונה בתארה ובמעשיה מן כולן בהשתנות רב. דחילה יתירה וגוי' - נוראה יתירה ומרובה, שיניה של ברזל וצרפניה של נחשת, ואכלה ושחקה הדק, והנשאר רמסה ברגלה.

**כח** ועל קרנניא עשר די בראשה ואחרל די סלקת ונפלו ונפלה מן קדמיה מן קדמה תלת וקרנא דפו ועיניו לה ופם ממלל רברבו וסונה רב מן חברתה:

**מצודת דוד:** ועל קרנניא עשר די בראשה וגוי' - גם חפצתי לדעת אמיתת הפתרון על עשרת הקרנים אשר בראשה, והקרן האחרת הקטנה אשר עלתה ונפלו שלשה מלפניה. וקרנא דפו וגוי' - ופתרון הקרן התמוה הזאת, אשר עינים לה ופה המדובר גדולות ונפלאות, ומראה גדול בתמהון מן חברותיה.

**כט** תנה הוית וקרנא דפו עבדא קרב עם קדישיו ויכלה להו:

**מצודת דוד:** תנה הוית וקרנא דפו וגוי' - גם חפצתי לדעת פתרון מה שרואה הייתי אשר הקרן הזאת עשתה מלחמה עם ישראל הקדושים, ויכלה להם ונצחם.

**ל** עד דיי אתה עתיק יומיא ודינא יהב לקדישי עליוניו וזמנא מטה ומלכותא החסנו קדישיו:

**מצודת דוד:** עד די אתה עתיק יומיא ודינא יהב לקדישי עליוניו - עד אשר בא הזקן המיושן בימים ונתן משפט לקדישי עליונים, רוצה לומר: שפט משפט ישראל מיד קרן הזאת. עד די אתה עתיק יומיא ודינא יהב לקדישי עליוניו - והגיע העת ונחלו ישראל הקדושים את המלוכה, ורוצה לומר: כל הדברים האלה חפצתי לדעת פתרונם.

**לא** פן אמר חיותא רביעיתא מלכו רביעה רביעאה תהנא בארעא די תשנא מן כל מלכותא ותאכל כל ארעא ותדושנה ותדקנה:

**מצודת ציון:** ותדושנה - מלשון דישה.

**מצודת דוד:** פן אמר וגוי' - כן השיב לי המלאך: החיה הרביעית תרמז כי מלכות רביעית תהיה בארץ, אשר תהיה משונה מאד מכל המלכות, ותחריב כל